

posljedku, završni se tekstovi odnose na Santa Brandolinija, kao i na druge kroničare koji su svojim zapisima u velikoj mjeri pridonijeli boljem poznavanju povijesti franjevačkog reda, ali i širih sastavnica istarske povijesti. Iako su uglavnom djelovali u ranom novovjekovlju, njihovi nam zapisi posvjedočuju (tragom arhivskih spisa kojima su se i sami kroničari izravno koristili) o povijesnom tijeku i ulozi konventualaca na tom prostoru od srednjeg vijeka do suvremenog doba. Tekst koji zaključuje ovo djelo opis je i sažeta raščlamba *Zlatnog katastika* porečkog samostana iz kojeg se donose i neki, prema autorovu ispravnom mišljenju, važni izvadci.

Fra Ljudevit Anton Maračić višedesetljetni je predani i samozatajni proučavatelj povijesti konventualaca na području Hrvatske. Učinak toga su brojna monografska djela i znanstveni radovi. Svoje prinose fra Ljudevit zasniva na brižljivom uvidu kako historiografskih saznanja tako i raznovrsnog arhivskog gradiva iz domovine i inozemstva. Stoga knjiga koju se ovdje predstavlja zavrjeđuje sve pohvale. Minucioznost pristupanju problematici danas i nije učestala pojava u nestrpljivih povjesničara željnih brzih rezultata, a ovdje se zrcali dugogodišnja predanost i vrhunsko poznavanje arhivskoga gradiva pohranjenog s obje strane jadranskih obala. Gradivo i teme koje fra Ljudevit obrađuje mogli bi, u rukama povjesničara koji nisu skloni toleranciji, izazvati oprečne stavove na hrvatsko-talijanskim relacijama, kako onima kulturnog i vjerskog obilježja tako i onima koji se odnose na vječno propitkivanje nacionalnih identiteta. Fra Ljudevit je daleko iznad toga. Smjeran, objektiv, znanstven i ponajprije miroljubiv i osjetljiv na sva turbulentna vremena koja su se prelamala kroz prostore koje obrađuje. Ova je knjiga stoga, kao i sva djela fra Ljudevita koja je učinio i koja očekujemo u budućim vremenima, primjer znanstvenog pristupa, ali i ljubavi, poštovanja i odanosti svome redu i njegovim pregaocima kroz povijest.

Lovorka Čoralić

Laudato si'! Kako mijenjati stil života?, Stjepan BALOBAN – Dubravka PETROVIĆ ŠTEFANAC (ur.), Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2020., 290 str.

Zbornik radova uređen marom Stjepana Balobana i Dubravke Petrović Štefanac donosi radove sa Međunarodnog simpozija o socijalnoj enciklici pape Franje *Laudato si'*, koji se održao u Zagrebu 23. rujna 2020. godine u dvorani Vijenac Nadbiskupijskog pastoralnog instituta. Zbornik donosi ukupno 15 radova autora, riječima S. Balobana, »različitih struka i profila«, a podijeljen je u dvije skupine: prvu čine izloženi radovi, a drugu radovi kojima su autori sudjelovali u okruglom stolu tijekom popodnevnog dijela Simpozija. »Predgovor« (5–10) potpisuje Stjepan Baloban, a slijedi ga »Program« (11–12) Simpozija.

Prvi dio Zbornika (13–178) sadrži devet radova koji su bili izloženi na Simpoziju, a potpisuju ih autori različitih profesija. Rad »Klimatska kriza: činjenice i posljedice« (13–28) djelo je Mirka Orlića, koji donosi pregled odvijanja klimatskih promjena »i kako ih se može objasniti«. Slijedi ga rad Igora Dekanića »Gospodarski rast i energija: izvori i kori-

štenje energije« (29–51). Autor se u radu posvetio »velikim tehnološkim preobrazbama«, tj. industrijskim revolucijama jer je, prema njegovu razumijevanju, energetika »krvotok« suvremene civilizacije. Đurica Pardon svojim radom »Mudrost biblijskih izvještaja. Okoliš je zajedničko dobro, baština cijelog čovječanstva i odgovornost svih (LS 95)« (52–74) nastoji vratiti pogled teologije, tj. socijalnog nauka Crkve, na odnos ljudi i okoliša. Želja rada je cjelovito promotriti život na Zemlji, odnosno »životnu zajednicu na Zemlji« ne bi li se time pobliže odredilo »područje socijalnog djelovanja Crkve«. Odilon-Gbènoukpo Singbo potpisuje rad naslovljen »Vidljiva i nevidljiva moć tehnologije očitovana u tehnokratskoj paradigmi« (75–100). Poticaj za pisanje rada je br. 104 socijalne enciklike pape Franje *Laudato si'* u kojem autor vidi poziv na refleksiju »unutarnje logike djelovanja suvremenih tehnoloških znanosti«. Svrhu rada autor opisuje riječima: »stvaranje određene etike humanosti ne samo prema čovjeku, već prema stvorenom svijetu«. »Kritika antropocentrizma u enciklici *Laudato si'*« (101–113) rad je Romana Globokara u kojem upućuje na složen sklop sastavnica enciklike koje pridonose »oblikovanju antroporelacijske etike« jer bi se time, ne napuštajući antropocentrizam, ipak moglo nadići despotički antropocentrizam. Valerije Vrček potpisuje rad naslovljen »Kemikalizacija životnog prostora« (114–125), rad čija je tema progovoriti o »jednom od gorućih ekoloških problema cijeloga planeta Zemlje«. Informiranost šire javnosti o kemikalijama koje dospijevaju u okoliš i zagađuju »svakodnevni životni prostor« nameće se kao imperativ u »razmatranju globalnih ekoloških tema«. Slaven Dobrović u svom radu »Kako odgovoran pristup pitanju otpada mijenja stil života građana?« (126–134) ističe da smo u pitanje, problem, izazov gospodarenja otpadom svi uključeni – u većoj ili manjoj mjeri. Jedan od velikih izazova za naraštaje koji se odgajaju jest taj da se stvori »odgovoran društveni pristup otpadu«. Volodymyr Šeremeta radom »Cjelovita ekologija pape Franje – ključ za očuvanje zajedničkog doma« (135–149) donosi neke vrlo zanimljive uvide te pred čitatelja stavlja činjenicu da je nemoguće riješiti ekološku krizu ako smo kao društvo isključivo fokusirani na posljedice, zanemarujući pritom uzroke, tj. ne nastojeći ukloniti uzroke ekoloških promjena. »Putovi dijaloga za izlaz iz spirale samouništenja« (150–180) naslov je rada Marijane Kompes u kojem autorica, polazeći od dobro poznate metode socijalnog nauka Crkve kako ju je opisao kardinal Joseph Léon Cardijn »vidjeti – prosuditi – djelovati«, ukazuje na pozive rimskih biskupa da se zajednički problemi zajedničkim snagama i rješavaju, naglašavajući pritom kolegijalnost katoličkih biskupa. Jedna od najvećih prepreka dijalogu »u području nacionalne i lokalne politike«, zaključuje autorica, »predstavlja kratkovidnost u građenju političke moći koja odlaže uključivanje dalekovidnog programa zaštite okoliša u plan djelovanja vlada«.

Drugi dio Zbornika naslovljen »Okrugli stol – Briga za zajednički dom: crkveno-civilni doprinosi« (179–282) sastoji se od ukupno šest radova od kojih je prvi »Težiti novom stilu života: ekološko obraćenje i ekološki odgoj na svim razinama« (181–197) autorice Valentine Šipuš u kojem autorica nastoji odgovoriti kako postići potrebne promjene u svakodnevnom životu da bi se one ujedno i uspješno integrirale u svakodnevnicu. Autorica se stoga pozabavila ekološkim obraćenjem i ekološkim odgojem kao nosivim stupovima nove uljudbe u kojoj se ekološke teme shvaćaju ozbiljno i prema njim se živi odgovorno. Rad Miriam Mary Brgles »Projekt *CRO Laudato si'*. Prikaz znanstvenih i praktičnih aktivnosti« (198–217) u nekoliko dijelova donosi praktične aktivnosti naslovnog projekta,

znanstvene aktivnosti projekta te popis dodatnih aktivnosti koje su ostvarivane tijekom trajanja projekta CRO *Laudato si'*. Cilj projekta je osvijestiti u građanima, u vjernicima, da su »društveni obrasci ponašanja, navike i komunikacija dio ekologije svakodnevice, čiji glavni čimbenik jest kvaliteta života, koja podrazumijeva skladan odnos s okolišem i bližnjima«. Tihana Mojsinović donosi rad »Udruga za očuvanje planeta ‹I stvorio Bog zemlju›« (218–227) u kojem objašnjava razloge osnivanja i program rada te donosi zaključak da bi »na razini Hrvatske biskupske konferencije bilo od velike koristi utemeljiti koordinacijsko tijelo koje će imati ključnu ulogu u podizanju svijesti vjernika o potrebi zaštite okoliša, promjenama životnog stila te duhovnoj dimenziji našeg odnosa prema stvorenju«. Volodymyr Šeremeta u svom drugom radu koji je uvršten u Zborniku »Na putu prema ekološkom obraćenju: Doprinos Crkve očuvanju zajedničkog doma u djelatnosti Ekološkog zavoda Ukrajinske grkokatoličke crkve« (228–241) upozna je čitatelje s vrlo zanimljivim podacima iz Ukrajine, gdje je upravo Ukrajinska grkokatolička Crkva perjanica ekološkog obraćenja pomoću svog Ekološkog ureda i njegove izdavačke djelatnosti, međubiskupijske ekološke mreže, kroz uvođenje Dana molitve za očuvanje stvorenja i korizmenu inicijativu »Ekološko obraćenje za spašavanje stvorenja«, ne zapostavljajući pritom prisutnost na internetskim stranicama i svakodnevnu prisutnost na lokalnoj razini, gdje se ekološko obraćenje najsnažnije živi te je jasno da je ekološka djelatnost »ponajprije pastoralno orijentirana i realizira se u trijadi života Crkve – *kerigma* – *liturgija* – *dijakonija*«. Zlatko Milanović svojim opsežnim radom »Otpad – središnji problem zaštite okoliša. Kako mijenjati stil života?« (242–275) u četiri dijela ocrtava potrebne zahvate u svakodnevici kojima bi se uvelike povećala kvaliteta života, napose u Zagrebu i njegovoj okolici. Autor primjećuje da »je najveći problem Grada Zagreba i RH protivljenje nekih stručnjaka i ekoaktivista termičkoj energetskej uporabi otpada«. Posljednji rad u Zborniku naslovljen je »Koliko smo svjesni stvarnih opasnosti za čovjeka i prirodu?« (276–282) autorice Josipe Juričev-Sudac, koji u gotovo esejskoj formi donosi zapažanja o brizi za ekologiju i ekološke teme »na široj društvenoj razini«, gdje je zajedničko, tj. opće dobro očituje kao cilj djelovanja te ga se ne smije zamijeniti profitom ili kratkoročnim poboljšanjima, već treba imati u vidu cjelovito dobro čitavog stanovništva.

Zbornik završava »Podacima o autorima« (283–284), »Popisom knjiga u izdanju i suizdanju Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve« (285–287) te »Sadržajem« (289–290).

Vatroslav Siketić

Jozo Milošević, Dnevnik (1918–1919), Ivan ARMANDA (prir.), Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb, 2020., 194 str.

Hrvatski franjevac konventualac Jozo Milošević poznat je u historiografiji po svojoj diplomatskoj djelatnosti tijekom Prvoga svjetskog rata. Kraj rata Milošević je dočeka kao provincijalni ministar na Cresu, gdje su se odvijali sukobi talijanaša i zagovaratelja pripojenja novonastaloj jugoslavenskoj državi. Potonju ideju podržavali su i konventualci, stoga ne iznenađuje ultimatum talijanskog načelnika Cresa Giusta Petrisa Vrhovnoj upravi Reda franjevaca konventualaca da će samostan zatvoriti ako se ne izuzme iz Dalmatinske